

มาตรฐานและตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์

มาตรฐานและตัวชี้วัดความมั่นคงของมนุษย์ ปี 2550

ความมั่นคงของมนุษย์ หมายถึง การที่ประชาชนได้รับหลักประกันด้านสิทธิ ความปลอดภัย การสนองตอบต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐาน สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีตลอดจนได้รับโอกาสอย่างเท่าเทียมกันในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง

องค์ประกอบมาตรฐานความมั่นคงของมนุษย์ มี 10 มิติ ได้แก่ มิติที่อยู่อาศัย มิติสุขภาพอนามัย มิติการศึกษา มิติการมีงานทำและรายได้ มิติความมั่นคงส่วนบุคคล มิติครอบครัว มิติการสนับสนุนทางสังคม มิติสังคม-วัฒนธรรม มิติสิทธิและความเป็นธรรม และมิติการเมืองและธรรมาภิบาล

มิติที่อยู่อาศัย

กรอบแนวคิด : การมีสิทธิครอบครองที่อยู่อาศัยที่มีสภาพมั่นคงมีสาธารณูปโภคพื้นฐานที่เพียงพออยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่ดี และมีทางเข้า - ออกที่สะดวก

ตัวชี้วัด : ระดับบุคคล 13 ตัวชี้วัด

: ระดับพื้นที่ 7 ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดระดับบุคคล	ตัวชี้วัดระดับพื้นที่
1. สถานะการครอบครอง	1. ความหนาแน่นของประชากร
2. ระดับของที่อยู่อาศัย	2. อัตราการถือครองที่อยู่อาศัย
3. วัสดุที่ใช้ปลูกสร้าง	3. ร้อยละของที่อยู่อาศัยที่มีสภาพคงทนถาวร
4. แหล่งน้ำดื่ม	4. อัตราการมีไฟฟ้าใช้
5. แหล่งน้ำใช้	5. อัตราการมีน้ำประปาใช้
6. แหล่งแสงสว่าง	6. อัตราพื้นที่ป่าไม้
7. ส้วม	7. อัตราการมีส้วม
8. เชื้อเพลิง	
9. ขยะ	
10. กลิ่น	
11. เสียง	
12. ฝุ่น - ควัน	
13. ลักษณะทางเข้าออก	

มิติสุขภาพอนามัย

กรอบแนวคิด : การมีสถานภาพด้านสุขภาพอนามัย (Health status) ที่ดีได้รับการคุ้มครองจากหลักประกันด้านสุขภาพที่พอเพียง สามารถเข้าถึงได้โดยมีข้อจำกัดน้อย และปราศจากพฤติกรรมเสี่ยงต่อการเจ็บป่วยด้านร่างกาย และจิตใจ

ตัวชี้วัด : ระดับบุคคล 9 ตัวชี้วัด
: ระดับพื้นที่ 6 ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดระดับบุคคล	ตัวชี้วัดระดับพื้นที่
14. การเจ็บป่วยที่ต้องพบแพทย์	8. อัตราเตียงต่อ ประชากร 100,000 คน
15. การหยุดงานเพราะเจ็บป่วย	9. อัตราแพทย์ต่อประชากร 100,000 คน
16. การคุ้มครองด้านสาธารณสุข	10. อัตราทันตแพทย์ต่อประชากร 100,000 คน
17. ระยะเวลาการเข้าถึงบริการ	11. อัตราพยาบาลต่อจำนวนประชากร 100,000 คน
18. การบริโภคอาหาร	12. อัตราผู้ป่วยเอดส์ต่อประชากร 100,000 คน
19. การบริโภคแอลกอฮอล์	13. อัตราผู้ป่วยทางสุขภาพจิตต่อประชากร 100,000 คน
20. การสูบบุหรี่	
21. การควบคุมอาชญากรรม	
22. การออกกำลังกาย	

มิติการศึกษา

กรอบแนวคิด : การได้รับการศึกษาที่อย่างน้อยไม่ต่ำกว่าการศึกษาภาคบังคับและการได้รับการศึกษาต่อเนื่องอย่างเท่าเทียม ตลอดจนได้ใช้ความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพตรงตามการศึกษาที่ได้รับมา

ตัวชี้วัด : ระดับบุคคล 4 ตัวชี้วัด
: ระดับพื้นที่ 5 ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดระดับบุคคล	ตัวชี้วัดระดับพื้นที่
23. การศึกษาสูงสุด	14. อัตรานักเรียนต่อห้องเรียน
24. การอบรมเพิ่มเติมต่างๆ	15. อัตราครูต่อนักเรียน
25. การประกอบอาชีพที่ตรงกับความรู้	16. อัตรานักเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาต่อประชากรวัยเรียน
26. โอกาสทางการศึกษา	17. อัตราการเข้าเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
	18. ร้อยละของประชากรอายุ 6 ปีขึ้นไปที่ไม่เคยเรียนหนังสือ

มิติการมีงานทำและรายได้

กรอบแนวคิด : การได้ทำงานเต็มเวลาที่มั่นคงและพึงพอใจ มีรายได้และเงินออมที่เพียงพอแก่การดำรงชีพ โดยไม่มีหนี้สินที่ไม่มีคุณค่า

ตัวชี้วัด : ระดับบุคคล 7 ตัวชี้วัด
: ระดับพื้นที่ 8 ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดระดับบุคคล	ตัวชี้วัดระดับพื้นที่
27. สถานภาพการทำงาน	19. อัตราผู้มีงานทำต่อประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป
28. รายได้จากการทำงานและทรัพย์สิน	20. อัตราการว่างงานต่อประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไป
29. ปริมาณหนี้สิน	21. รายได้ต่อครัวเรือน
30. ภาระในการส่งหนี้สิน	22. สัดส่วนการมีส่วนในรายได้ของคนที่จนที่สุด 20% แรก
31. เงินออม	23. สัมประสิทธิ์จีเนีย
32. ความพึงพอใจในงาน	24. รายจ่ายต่อครัวเรือน
33. ความมั่นคงในงาน	25. อัตราครัวเรือนที่เป็นหนี้
	26. มูลค่าหนี้ต่อครัวเรือน

มิติความมั่นคงส่วนบุคคล

กรอบแนวคิด : ความปลอดภัยและรู้สึกปลอดภัยจากการประทุษร้ายทางร่างกายและทรัพย์สิน

ตัวชี้วัด : ระดับบุคคล 5 ตัวชี้วัด
: ระดับพื้นที่ 7 ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดระดับบุคคล	ตัวชี้วัดระดับพื้นที่
34. การประทุษร้ายทางร่างกาย	27. คดีฆาตกรรมต่อประชากร 100,000 คน
35. การประทุษร้ายทางทรัพย์สิน	28. คดีปล้นทรัพย์ต่อประชากร 100,000 คน
36. ความรู้สึกปลอดภัยในชีวิต	29. คดีชิงทรัพย์ต่อประชากร 100,000 คน
37. ความรู้สึกปลอดภัยในทรัพย์สิน	30. คดีทำร้ายร่างกายต่อประชากร 100,000 คน
38. หลักประกันทางสังคม	31. คดีข่มขืนต่อประชากร 100,000 คน
	32. คดีวิฤตคามกอนาจารต่อประชากร 100,000 คน
	33. คดียาเสพติดต่อประชากร 100,000 คน

มิติครอบครัว

กรอบแนวคิด : การที่สมาชิกครอบครัวมีความสัมพันธ์ที่ดี เคารพและให้เกียรติซึ่งกันและกัน มีการร่วมรับผิดชอบในภาระของครอบครัว

ตัวชี้วัด : ระดับบุคคล 7 ตัวชี้วัด
: ระดับพื้นที่ 4 ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดระดับบุคคล	ตัวชี้วัดระดับพื้นที่
39. ความรักใคร่ปรองดอง	34. อัตราผู้หย่าร้างต่อคู่สมรส 1,000 คู่ 35. ร้อยละของคนที่ยหย่าร้างต่อประชากรที่อายุ 15 ปีขึ้นไป
40. ความเคารพและให้เกียรติ	36. ร้อยละของครอบครัวที่มีการพักผ่อนหย่อนใจร่วมกันในบ้านเกือบทุกวัน
41. ความรุนแรงทางวาจา	37. การให้เกียรติและเคารพซึ่งกันและกัน
42. ความรุนแรงด้านการทะเลาะตบตี	
43. การมีส่วนร่วมรับผิดชอบทางการเงิน	
44. การช่วยเหลือภารกิจครัวเรือน	
45. ความสุขเมื่ออยู่บ้าน	

มิติการสนับสนุนทางสังคม

กรอบแนวคิด : การที่บุคคลมีบุคคลที่พร้อมจะให้การช่วยเหลือได้รับการคุ้มครองและสามารถเข้าถึงบริการของสังคมได้ โดยมีข้อจำกัดน้อยและความรู้สึกมีคุณค่าและความสุขในชีวิต

ตัวชี้วัด : ระดับบุคคล 4 ตัวชี้วัด
: ระดับพื้นที่ 8 ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดระดับบุคคล	ตัวชี้วัดระดับพื้นที่
46. บุคคลที่สามารถให้ความช่วยเหลือได้	38. อัตราผู้ทำประกันชีวิตต่อประชากร
47. ระยะเวลาการเข้าถึงสถาบันทางสังคม	39. อัตราผู้ทำประกันสังคมต่อประชากรวัยแรงงาน
48. ความสุขในการใช้ชีวิต	40. จำนวนสมาคมอาสาสมัครต่อประชากร 100,000 คน
49. คุณค่าของชีวิต	41. อัตราการได้รับความช่วยเหลือจากโครงการของรัฐต่อประชากร 1,000 คน

ตัวชี้วัดระดับบุคคล	ตัวชี้วัดระดับพื้นที่
	42. จำนวนองค์กรเอกชนต่อประชากร 100,000 คน
	43. จำนวน อพม. ต่อประชากร 100,000 คน
	44. จำนวนศาสนสถานทุกประเภทต่อประชากร 100,000 คน
	45. อัตราการฆ่าตัวตายและทำร้ายตนเองต่อประชากร 100,000 คน

มิติสังคม-วัฒนธรรม

กรอบแนวคิด : การที่บุคคลมีเวลาปลอดจากการภารกิจ การงาน เพื่อใช้สำหรับการพักผ่อนอย่างพอเพียง ตลอดจนการติดตามข่าวสารด้านสังคม-วัฒนธรรม อย่างสม่ำเสมอใช้เวลาในการพัฒนาทางจิตใจ โดยการปฏิบัติศาสนกิจ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน

ตัวชี้วัด : ระดับบุคคล 7 ตัวชี้วัด
: ระดับพื้นที่ 4 ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดระดับบุคคล	ตัวชี้วัดระดับพื้นที่
50. เวลาว่าง	46. อัตราการมีโทรศัพท์ต่อครัวเรือน
51. วันหยุดพักผ่อน	47. อัตราการมีคอมพิวเตอร์ต่อครัวเรือน
52. เวลาที่ใช้ในการติดตามข่าวสารสังคม-วัฒนธรรม	48. จำนวนร้านเกมส์/ร้านคาราโอเกะที่ขออนุญาต ต่อประชากร 100,000 คน
53. เวลาที่ใช้ในการสวดมนต์หรือทำจิตให้สงบ การปฏิบัติศาสนกิจ	49. ร้อยละของครอบครัวที่มีการทำกิจกรรมทางศาสนา เดือนละครั้ง
54. การเป็นสมาชิกกลุ่มชมรม	
55. การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มชมรม	
56. การเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน	

มิติสิทธิและความเป็นธรรม

กรอบแนวคิด : การที่บุคคลได้รับการเคารพในสิทธิ ไม่ถูกล่วงละเมิดสิทธิ และรู้สึกถึงการได้รับโอกาสจากสังคมอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรม

ตัวชี้วัด : ระดับบุคคล 4 ตัวชี้วัด
: ระดับพื้นที่ 3 ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดระดับบุคคล	ตัวชี้วัดระดับพื้นที่
57. ความคับข้องใจจากการถูกละเมิดสิทธิ	50. คดีในศาลปกครองต่อประชากร 100,000 คน
58. การอยู่ในระหว่างคดีฟ้องร้องด้านสิทธิกับบุคคล	51. จำนวนเรื่องร้องเรียนของประชาชน ผ่านศูนย์บริการประชาชน ต่อประชากร 100,000 คน
59. การอยู่ในระหว่างคดีฟ้องร้องด้านสิทธิกับรัฐ	52. จำนวนเรื่องร้องเรียนขอความเป็นธรรมผ่านศูนย์ดำรงธรรมต่อประชากร 100,000 คน
60. ความรู้สึกด้านโอกาสและความเป็นธรรม	

มิติการเมืองและธรรมาภิบาล

กรอบแนวคิด : การที่บุคคลมีส่วนร่วมทางการเมืองประเภทต่างๆ และระดับต่างๆ อย่างสม่ำเสมอตลอดจนได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมจากหน่วยงานและบุคลากรของรัฐ นอกจากนั้นยังรู้สึกไว้วางใจในความโปร่งใสของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ตัวชี้วัด : ระดับบุคคล 9 ตัวชี้วัด
: ระดับพื้นที่ 4 ตัวชี้วัด

ตัวชี้วัดระดับบุคคล	ตัวชี้วัดระดับพื้นที่
61. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	53. อัตราการมาใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง ส.ส.แบบแบ่งเขตเลือกตั้ง
62. การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา	54. อัตราการมาใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง ส.ส. แบบสัดส่วน
63. การลงคะแนนเสียงระดับท้องถิ่น	55. อัตราการมาใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง ส.ว.
64. การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง	56. จำนวนเรื่องร้องเรียนหน่วยงาน / เจ้าหน้าที่ของรัฐผ่านศูนย์ดำรงธรรมต่อประชากร 100,000 คน
65. การเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมือง	
66. การติดตามข่าวสารบ้านเมือง	
67. การได้รับความเป็นธรรมจากหน่วยงานรัฐ	
68. ความไว้วางใจในเจ้าหน้าที่รัฐ	
69. ความรู้สึกถึงความโปร่งใสของหน่วยงานรัฐ	

ตัวชี้วัดของการพัฒนา

ตัวชี้วัดและดัชนีที่พัฒนาขึ้นช่วยสะท้อนหรือวัดความสำเร็จของการพัฒนาความมั่นคงของมนุษย์ได้ระดับหนึ่งเท่านั้น ในปัจจุบันการกำหนดตัวชี้วัดน่าจะเป็นปัญหาสำคัญกับวิธีการประมวลผล สิ่งที่ต้องเร่งปรับปรุงเกี่ยวกับตัวชี้วัดคือ

1. ใช้ตัวชี้วัดระดับสุดท้ายเป็นหลัก

ผู้รับผิดชอบต้องกำหนดตัวชี้วัดระดับสุดท้ายที่มุ่งความสำคัญไปที่ผลที่ปรากฏกับคนให้ได้ และแยกตัวชี้วัดที่เป็นเงื่อนไขของวิธีการพัฒนาออกไปโดยปล่อยให้เป็นเรื่องของหน่วยงานเฉพาะด้านที่จะต้องเป็นผู้พัฒนาและใช้ประโยชน์ตัวชี้วัดในด้านวิธีการ ตัวอย่างของตัวชี้วัดตัวสุดท้าย เช่น อายุขัย และอัตราการเจ็บป่วยของประชากร หรือระดับการศึกษา และผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ในวิชาหลัก เป็นต้น ตัวชี้วัดในมิติสุขภาพอนามัยและการศึกษา อาทิ จำนวนเตียงต่อประชากร จำนวนนักเรียนต่อห้องเรียนไม่จัดเป็นตัวชี้วัดระดับสุดท้ายที่น่าจะตัดออกได้ เพราะนอกจากจะทำให้จำนวนตัวชี้วัดมีมากเกินไปแล้ว ยังอาจบิดเบือนผลลัพธ์ของความมั่นคงของมนุษย์ นอกจากนั้นการใช้ประโยชน์จากตัวชี้วัดในด้านวิธีการควรเป็นเรื่องของหน่วยงานรับผิดชอบ

2. แยกตัวชี้วัดผลลัพธ์สุดท้ายจากตัวชี้วัดที่เป็นภาวะแวดล้อม

สิ่งสำคัญคือ การวัดผลลัพธ์สุดท้ายที่เกิดขึ้นกับมนุษย์โดยตรง โดยแยกตัวชี้วัดที่เป็นเพียงภาวะแวดล้อมหรือเงื่อนไขออกจากกัน อาทิ พื้นที่ป่าไม้หรือพื้นที่สีเขียวอาจต้องแยกออกจากการวัดในมิติที่อยู่อาศัย กล่าวในอีกแง่หนึ่ง คือ ดัชนีความมั่นคงของมนุษย์อาจต้องแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ความมั่นคงของมนุษย์ที่วัดผลลัพธ์สุดท้ายที่เกิดขึ้นกับมนุษย์โดยตรง กับอีกส่วนหนึ่งเป็นดัชนีของภาวะแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับระบบหรือชุมชนที่จะมีส่วนเอื้ออำนวยต่อความมั่นคงของมนุษย์มากขึ้นแตกต่างกันไป ตัวอย่างของตัวชี้วัดประเภทหลัง ได้แก่ พื้นที่ป่าไม้ ความเข้มแข็งของชุมชน คดีการกระทำผิดต่างๆ เป็นอาทิ

3. ความครบถ้วนของแต่ละมิติ

สถานการณ์ในปัจจุบันบ่งชี้ว่าตัวชี้วัดบางตัวยังไม่สะท้อนสถานการณ์ได้ครบถ้วน อาทิ ในมิติประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลอาจจำเป็นต้องอาศัยคดีโกงการเลือกตั้ง และคดีเกี่ยวกับการกระทำผิดเกี่ยวกับกฎหมายพรรคการเมือง ตัวชี้วัดเหล่านี้จะช่วยให้การประเมินเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่ถูกต้องและเป็นธรรมขึ้น

โดย รศ.ดร.สุรพล ปธานวนิช อาจารย์ประจำคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

4. ความนิ่งของตัวชี้วัด เนื่องจากการใช้ประโยชน์จากตัวชี้วัดเพียงกระทำได้นานนัก ดังนั้นจึงยังไม่สามารถทำให้ตัวชี้วัดนิ่งได้ ปัญหาที่ตามมาคือ ไม่สามารถเปรียบเทียบผลการประมวณได้ สิ่งที่ได้รับผิดชอบจะต้องทำต่อไปคือ ทบทวนตัวชี้วัด และใช้ตัวชี้วัดที่ปรับปรุงในการประเมินติดต่อกันไปอย่างน้อยจนกว่าจะสิ้นสุดแผนพัฒนาฯ ฉบับปัจจุบัน

5. การบูรณาการตัวชี้วัด ควบคู่กับการปรับตัวชี้วัดตามแนวทางข้างต้น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จะค้นหาทางประสานกับหน่วยงานที่รับผิดชอบการพัฒนาตัวชี้วัด การพัฒนามนุษย์ในภาพรวมเพื่อหาทางบูรณาการตัวชี้วัดได้เป็นชุดเดียวกัน ทั้งนี้เพื่อช่วยให้เป้าหมายและการดำเนินงานพัฒนาคนของชาติเป็นเอกภาพ ตลอดจนลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน

CHSI